TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU ELEŞTİRİ

ELEŞTİRİNİN ÖZELLİKLERİ

- Öğretici metinlerden biridir.
- Bir sanat eserini bütün yönleriyle incelemek, değerlendirmek amacıyla yazılan metinlerdir.
- Eskiden "ilm-i nakd, tariz, tenkit, muaheze" gibi adlarla anılmıştır.
- Eleştiri yazarına "eleştirmen" ya da "münekkit" denir.
- Gazete ve dergilerde yayımlanır.
- Eleştirilerde sade bir dil; açık, anlaşılır bir anlatım kullanılır.
- Eleştirmen, eseri ön yargı geliştirmeden ele almalıdır.
- Eleştirmen, inceleyip değerlendireceği eser ve eserin benzerleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır.
- Eleştirmen; sanat eserine karşı tarafsız olabileceği gibi, eseri kendi beğeni ve bakış açısı doğrultusunda da değerlendirebilir.
- Nitelikli bir eleştiri; sanatçının kendini, sanatını değerlendirmesini ve geliştirmesini sağlar.
- İyi bir eleştiri okuyucuya da katkı sağlar, onun estetik ve sanat anlayışının gelişmesine katkıda bulunur.
- Şuara tezkireleri, Türk edebiyatında eleştiri türünün ilk örnekleri olarak kabul edilir.

TÜRK EDEBİYATINDA ELEŞTİRİ

I. DÖNEM TANZİMAT EDEBİYATI'NDA ELEŞTİRİ

- Batılı anlamda ilk eleştiri bu dönemde yazılmıştır.
- Eleştiriler, dil alanında yapılan çalışmalarda ve edebiyatın çağdaşlaşmasında önemli bir etkiye sahiptir.
- Divan edebiyatı sanat ve dil anlayışıyla eleştiri yazarlarının başlıca konusudur.
- Eleştiri yazıları, yazı dilinin konuşma diline yaklaştırılması gerektiği düşüncesini ve sözlük çalışmalarını beraberinde getirmiştir.
- Tanzimat I. Dönem Edebiyatı eleştiri yazarları: Namık Kemal, Şinasi, Ahmet Mithat Efendi, Necip Asım, Ali Suavi.

II. DÖNEM TANZİMAT EDEBİYATI'NDA ELEŞTİRİ

- "Sanat için sanat" anlayışı etrafında şekillenmiştir.
- Konusunu eski-yeni tartışması ve edebî eserlerin özellikleri oluşturur.
- *Zemzeme* ve *Demdeme* bu alandaki iki önemli eserdir.
- Recaizade Mahmut Ekrem, Muallim Naci, Abdülhak Hamit Tarhan, Samipaşazade Sezai eleştiri türünde yazılar kaleme almışlardır.

SERVETİFÜNUN EDEBİYATI'NDA ELEŞTİRİ

- Eleştiri; eserin kıymetini, önemini göstermek amacıyla yazılmalıdır." anlayışını benimsemişlerdir.
- Eleştiride de Batı'yı örnek almışlardır.
- Hippolyte Taine'in görüşlerini benimsemişlerdir.
- Edebî eserin zaman, ırk, çevre bağlamında değerlendirilmesi gerektiği anlayışıyla hareket etmişlerdir.
- Eleştirinin kesin kurallara bağlanamayacağını, kişisel değerlendirmeler içereceğini savunmuşlardır.
- Servetfünun sanatçılarının pek çoğu eleştiri türünde yazılar kaleme almışladır.
- Dönemin sadece eleştiri türünde eser veren sanatçısı, Ahmet Şuayp'tır.

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ'NDE ELEŞTİRİ

- Sanatçılar dil anlayışları nedeniyle fazlaca eleştirilmişlerdir.
- Dönemin en önemli tartışmalarından biri Ali Canip Yöntem ile Cenap Şahabettin arasında gerçekleşmiştir.
- Cenap Şahabettin, Millî Edebiyat sanat ve dil anlayışına kaşı çıkmış, Ali Canip'te ona cevaben yazılar kaleme almıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ELEŞTİRİ

- Hem eleştiri türünün hem de eleştirmenin niteliklerinin belirlenmeye çalışıldığı dönemdir.
- Edebiyat konusunda yetkin kalemlerin varlığı, eleştiri türünün önemsenmesinde etkilidir.
- En çok değerlendirilen ve incelenen tür şiir olmuş, onu olay çevresinde gelişen metinler izlemiştir.
- Özellikle "Varlık" dergisi etrafında şekillenir.
- İlk yıllarında öznel eleştiriler, sonraki yıllarda da nesnel eleştiriler yoğunluktadır.
- Akademik çevrelerce esere yönelik eleştiri yöntemleri geliştirilmiş ve uygulanmıştır.
- Dönemin başlıca yazarları: Nurullah Ataç, Cemil Meriç, Yaşar Nabi Nayır, Berna Moran, Tahsin Yücel, Mehmet Kaplan, Gürsel Aytaç, Şerif Aktaş, Fethi Naci, Suut Kemal Yetkin, Asım Bezirci.

SORULAR

1.

Aşağıdakilerden hangisi eleştiri türünün özelliklerinden değildir?

A) Eleştiri bir sanatın, yazarın, eserin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymaktır.

B) Eleştiri, sanat yapıtının veya yazarın hak ettiği değeri kazanmasını sağlar.

C) Eleştiri; yazıldığı dönemin sosyal, siyasal ve edebî görüşünü ortaya koyar.

D) Eleştiri sayesinde sanatçı daha nitelikli eserler meydana getirmeye çalışır.

E) Eleştiri, olumsuzlukları ortaya koyduğu için nesnel değerlendirmeler yapılmasını sağlar.

Cevap: E

2.

Demdeme - - - - tarafından Saadet gazetesinde yayımlanan edebî tenkit dizisidir. Bu yazılarında sanatçı, Recaizade Mahmut Ekrem'in kendisine yönelttiği eleştirilere cevap vermiştir. Edebiyattaki değişikliklerin gelenekten ayrılmadan yapılması gerektiğini savunmuş, yenilik yapma adına şiirde biçim ve söyleyişi ihmal eden sanatçıları eleştirmiştir. Bunun üzerine Recaizade Mahmut Ekrem'in etrafında toplanan yenilik taraftarlarının eleştirilerine maruz kalmıştır.

Bu parçada sözü edilen yazar aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ziya Paşa
B) Namık Kemal
C) Muallim Naci
D) Abdülhak Hamit Tarhan
E) Ahmet Mithat Efendi

Cevap: C

3.

(I) Batılı tarzda eleştiri, edebiyatımızda Tanzimat Dönemi'nden itibaren görülür. (II) Bu dönemde önce dille ilgili eleştiriler yazılmış, sonra türün alanı özellikle Namık Kemal ve Recaizade Mahmut Ekrem tarafından genişletilmiştir. (III) Namık Kemal'in Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayımlanan "Lisân-ı Osmanî'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülahâzatı Şâmildir" yazısı, türün edebiyatımızdaki ilk örneğidir. (IV) Ziya Paşa'nın bu dönemde yazdığı Zemzeme, Namık Kemal'in Tahrib-i Harabat'ı türün önemli örnekleridir. (V) Servetifünun Dönemi'nde ise Ahmet Şuayip ve Hüseyin Cahit Yalçın gibi yazarlar nitelikli eleştiriler ortaya koymuştur. **Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisinde bilgi yanlışı söz konusudur?**

A) I. B) II. C) III.
D) IV. E) V.

Cevap: D